

Det har gått 70 år sedan USA fällde atombomber över två japanska städer och det har gått 65 år sedan den första världsomfattande protesten mot atombomben, den så kallade Stockholmsappellen. Ja, appellen som samlade en halv miljard namnunderskrifter bär den svenska huvudstadens namn. Här samlades 16-19 mars 1950 intellektuella och politiker från väst och öst. Freden var fem år gammal men det Kalla kriget var nästan lika gammalt. Över 400 deltagare från 46 länder hade samlats i det totalförstörda Warszawa 1948 och i Paris 1949 till "Internationella kongressen för intellektuella för världsfredens beskyddande". Den freds- och säkerhetspolitik som dessa män och kvinnor ville föra ut var inspirerad av Förenta Nationernas stadgar där det slås fast att freden måste bevaras för kommande generationer. Med fredssamlingarna i Warszawa och Paris i ryggen bildades 1949/1950 Världskommittén till fredens försvar med nobelpristagaren i fysik, Frederick Joliot-Curie som ordförande. Kommittén, senare kallad Världsfredsrådet, startade sin aktiva verksamhet i Stockholm denna mars 1950 med att formulera en appell för bannlysning av atombomben.

Appellens fyra krav lyder så här:

"Vi kräver ovillkorligt förbud mot atomvapnet, som är ett vapen för terror och för massutrotning av människor.

Vi kräver upprättandet av en sträng internationell kontroll för att säkra detta förbuds efterlevnad.

Vi anser att den regering som först använder atomvapnet, mot vilket land det än må vara, skulle begå ett brott mot mänskligheten och måste behandlas som krigsförbrytare.

Vi uppmanar alla människor av god vilja i hela världen att underteckna denna appell."

Hur kunde man få ihop 500 000 underskrifter inom ett år? 330 000 i Sverige, 17 miljoner i Italien, 14 miljoner i Frankrike, 6,4 miljoner i Japan, 3 miljoner i USA, 2 miljoner i Västtyskland, 1,3 miljoner i Storbritannien, nästan en miljon i Finland, 140 000 i Danmark, 100 000 i Norge.

Efter Världskommittén till fredens försvar hade nationella kommittéer bildats, så även min organisation, Svenska Fredskommittén, men dessa nybildade

kommittéer hade ännu ingen organisationsstruktur över hela landet. Också det kommunistiska partiet uppmanade sina medlemmar att samla namn. Även Svenska Kvinnors Vänsterförbund som på den tiden redan var en stadgad 35-årig organisation, bidrog med 70 000 av Sveriges 330 000 underskrifter.

Då hade bara fem år gått sedan Hiroshima och Nagasaki och USA hade inte offentliggjort mycket bildmaterial eller uppgifter om offren, de döda och de lemlestade. Man visste mycket mindre än vi vet idag. Alla de kvinnor och män som var ute med namnlistorna tyckte att det inte var lätt, men livsnödvärdigt. Många tillfrågade ville göra det till en fråga om Kreml mot väst. Jag tänker på dessa aktivister när vi idag står på gator och torg och samlar namnunderskrifter mot ännu ett avtal mellan NATO och Sverige, det planerade Världlandsavtalet, som i värsta fall kan göra Sverige till ett kärnvapenland. På 1950-talet kunde man höra att man gick Kremls ärenden, i dag kan man kallas för Putinkramare.

1950 var motståndet mot Stockholmsappellen kompakt. Hotell Continental, mitt emot Stockholms central, där världsfredsmötets arrangörer hade bokat konferens- och gästrum, gav efter för det politiska och det mediala trycket och annullerade bokningarna. En nobelpristagare i fysik, en Picasso, en svart sångare som Paul Robeson och flera andra internationellt kända personligheter fick samlas i en källarlokal i Medborgarhuset men deras appell inledde världens motstånd mot kärnvapnen.

Till svårigheterna 1950 hörde att socialdemokraterna ännu inte hade bestämt sig om det var säkrast för Sverige att utveckla en egen bomb eller att avsluta forskningsprogrammet. Det framgår även av filmen om Olof Palme vars första del visades i TV i söndags. Men här ska de socialdemokratiska kvinnorna nämnas som var först inom socialdemokratien med att bilda opinion mot bomben. Maj -Britt Teorin är en av de som var med och brukar skildra den interna striden. Först 1958 bildades AMSA, Aktionsgruppen mot svensk atombomb.

Var skulle världen kunna befinna sig idag om dessa massförstörelsevapen hade kvävts i sin linda. Om vi hade slopat kapprustningen.

Barbara Brädefors

